

leerboeken op de Spaanse, dus Rooms-katholieke scholen afgeschilderd als vervloekte lieden, demonen. Ook onder het Franquisme. De protestanten werden beschreven in beledigende bewoordingen, zwart gemaakt. Desondanks had het protestantisme in Spanje nog een vrij grote aanhang, vooral onder de lagere sociale klassen, onder de arbeiders. Die hadden al veel te lijden van het nacional-catholicismo, van de Franquistische kerk-staat. Ze vestigden hun hoop op het protestantse christendom, dat stond ook lijnrecht tegenover de staat en verschaftte hen mogelijkheden tot geloofsbeleving.

Omdat ze zich niet konden organiseren in kerkgenootschappen, viel de nadruk op de persoonlijke geloofsbeleving, zonder tussenkomst van instituten zoals de kerk. Daardoor ontstonden zeer vastberaden, enthousiaste groepjes.

Ach, of ze conservatief of progressief waren, da's moeilijk te zeggen. De protestanten mochten zich met geen enkele sector van de maatschappij bemoeien. Dat deden ze ook niet, uit angst voor nieuwe vervolgingsgronden. Daardoor werd het een puur religieuze beweging met geen enkele politieke binding of aspiratie, met veel invloed uit baptistische en methodistische kringen.

„Na het Tweede Vaticaans Concilie, in 1963 meen ik, rees er in Spanje wat meer begrip voor de protestanten. In plaats van over vervloekte duivels werd er nu gesproken over de „gescheiden broeders“. Een hele vooruitgang. In de laatste jaren van het Franquisme kregen de protestanten zelf ook wat meer vrijheden. Ze konden hun eigen scholen en kerken bouwen, afhankelijk van de toestemming van de plaatselijke autoriteiten. En dat verschilde nog wel eens van provincie tot provincie.”

## Breuk

Zelf heeft Muniz de liberalisatie in Spanje niet van nabij meegemaakt. In 1962 keerde hij zijn vaderland de rug toe, daarmee een eminente wetenschappelijke carrière afbrekend. Na zijn opvoeding en opleiding aan het bisschoppelijk seminarie te Oviedo, van 1939 tot 1951, doceerde Muniz vanaf 1953 tot in 1962 aan hetzelfde seminarie van Oviedo, onder meer mystieke theologie.

Tegen het begin van de jaren zestig ontstonden er bij Muniz gewetensconflicten, omtrent de wijze van ge-

loofsbeleving in de Roomse kerk en de enorme staatsmacht van dat instituut. Hij had toen de leiding van de pastorale aspecten van de opleiding aan het groot-seminarie.

Muniz: „Beslissend voor mij om te breken met de kerk, was dat de structuur van de kerk van Rome botste met de geest van Christus. De Paus als plaatsvervanger van Christus, ónaanvaardbaar, evenals de leer der Sacramenten. Verlossing kan alleen plaatsvinden door geloof en genade, zoals de Reformatie leert. Nou, op een gegeven ogenblik breekt dan het moment aan dat ik niet meer kan doorgaan, binnen een kerk die zo essentieel onbijbels was. In Spanje blijven was erg moeilijk voor mij.

Ik kwam toen met Nederlandse protestanten in contact die mij het adres gaven van dominee Hegger. Die had in Velp een instituut voor uitgetreden priesters die nog in een overgangspriode verkeerden, de stichting In de Rechte Straat. Daar ben ik één jaar geweest. Daarna kwam ik in contact met de vrijgemaakt gereformeerde kerk te Rijswijk, die had nogal wat contacten met protestanten in Spanje. Vandaaruit kwam ik toen in Kampen terecht, waar ik theologie kon studeren, dat duurde drie jaar. Ik wilde me daarna niet weer in het pastorale werk begeven voor mijn professie. En via het instituut Nijenrode, de Hogere Economische School te Amsterdam en de Universiteit van Amsterdam, ben ik hier aan de VU terecht gekomen. Nee, niet vanuit een religieuze verwantschap of zo, gewoon, omdat hier een vacature bestond.

## Ds. Hegger

„Ik ben het op veel essentiële punten met de Roomse kerk duidelijk niet eens. Maar ik ben niet zonder meer anti-paaps, zoals Hegger. Daar voel ik weinig verwantschap mee. Het heeft meer zin om ergens vóór te zijn dan overal tegen. Met een positieve stellingname bereik je volgens mij meer. Mijn stelling acht uit het proefschrift kun je ook positief lezen. Als een soort waarschuwing. Kardinaal Benelli die erin genoemd wordt, is niet de eerste de beste. Binnen de hiërarchie van het Vaticaan houdt hij zich bezig met politieke zaken en bij de laatste pausverkiezingen stond hij zelfs op het lijstje van mogelijke pausen.

Zijn uitspraak toont aan dat het Christendom gebruikt wordt om één bepaald machtsstelsel te consolideren. Ik noem dat de sacralisering van het huidige Westeuropese machts-

systeem. Het doet denken aan de voortzetting van het Heilige Roomse Rijk van de Duitse natie in de Middeleeuwen. Het is ook een puur Roomse interpretatie van het Christendom, met voorbijgaan aan de protestantse invloeden in West-Europa.

Het is een strategie om op een breed terrein geaccepteerd te worden. Net als het Euro-communisme, dat laat ook allerlei stringente kenmerken vallen omwille van een grotere machtspositie: de klassenstrijd uit het programma, samenwerking met burgerlijke partijen enzo. Helemaal analoog hiermee is wat de Europese christendemokraten doen. Water in de wijn. Ze gebruiken de term „christen-humanisme“ om op die manier de niet specifiek christelijke partijen op te kunnen nemen.

In een toekomstig Europa willen ze zich als een soort alternatieve macht manifesteren. Tegen het Euro-communisme en als hoedster van de West-europese, dus christelijke beschaving. Steeds weer dat streven naar pure macht, dat is toch strijdig met oprecht christendom.

Als de protestanten in West-Europa hierin meegaan, gaan ze mee met de historische keus van kardinaal Benelli. En dat is de keus voor het Rooms-katholicisme, voor een door het katholicisme overheerste christendemocratie. De protestantse groeperingen komen door die keus van Benelli voor hun eigen historische keus te staan: Hun eigen identiteit te verliezen, of de tendens trachten te keren. En als dat laatste niet lukt dan zal binnen de Europese christendemokratische beweging de tendens naar rechts de overhand krijgen, als die er al niet is. Kijk maar eens naar de moeite die iemand als de Belgische leider Tindemans heeft met de CSU van Strauss en consorten, mensen hier uit het CDA trouwens ook. En toch zal dié vleugel een sterke stempel gaan drukken op de Europese politiek van de christendemokraten.

## Nederland

„Nederland is binnen Europa bij uitstek het land dat door de jaren heen een gevarieerd en geprononceerd protestants partijstelsel heeft ontwikkeld. Dat dreigt nu onder te gaan in het CDA, lees de KVP. Enige tijd geleden hebben in het VU-Magazine de resultaten gestaan van een of ander onderzoek naar de motivatie door het lidmaatschap van de grote christelijke partijen. Daarbij viel me op dat de leden van de ARP van die